Житомирський медичний інститут
Житомирської обласної ради

Кафедра природничих та соціально-гуманітарних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи
Світлана ПОПЛАВСЬКА
_____
«26» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність: 227 «Фізична терапія, ерготерапія»
Освітньо-професійна програма: «Фізична терапія, ерготерапія»
Вид освітньої компоненти: **вибіркова**
Мова викладання: державна
Форма навчання: денна

2022 рік

Робоча програма освітньої компоненти «Історія медицини» для здобувачів вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», освітньо-професійної програми «Фізична терапія, ерготерапія», освітнього ступеня бакалавр.
«24» серпня 2022 року

Розробник: Д'яченко І.М. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін.

Робоча програма освітньої компоненти «Історія медицини» затверджена на засіданні кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін

Протокол № 1 від «25» серпня 2022 року.

Завідувач кафедри _____ к.п.н., доцент Круковська І.М.

Схвалено Вченою радою Житомирського медичного інституту ЖОР для здобувачів вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», освітньо-професійної програми «Фізична терапія, ерготерапія», освітнього ступеня бакалавр.
Протокол № 1 від «26» серпня 2022 року

Узгоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Фізична терапія, ерготерапія»

Гарант ОПП _____ к.м.н., доцент Грищук С.М.

Перезатверджено

«____»_____, 20____

«____»_____, 20____

«____»_____, 20____

«____»_____, 20____

1. Мета вивчення освітньої компоненти

Предметом вивчення освітньої компоненти «Історія медицини» є основи знання студентами історії медицини на різних етапах розвитку суспільства, основних етапів становлення та розвитку медичної науки і практики в Україні, сучасних напрямків розвитку медичної галузі та професійної діяльності в Україні й за кордоном. Освітня компонента «Історія медицини» дає можливість студенту усвідомити сутність обраної професії, практично презентувати майбутню спеціальність і в подальшому свідомо підходити до подальшого навчання.

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти та Освітньої професійної програми підготовки бакалавра медсестринства дана ОК забезпечує набуття здобувачами загальних і фахових компетентностей.

Компетентністний потенціал предмета та результати навчання:

Загальні:

- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні:

- Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.

1.1 Обсяг освітньої компоненти

<table>
<tr><th rowspan="2">Найменування показників</th><th rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</th><th>Характеристика освітньої компоненти</th></tr>
<tr><th>денна форма навчання</th></tr>
<tr><td>Кількість кредитів ECTS- 3</td><td>Галузь знань:
22 «Охорона здоров’я</td><td>Вибіркова</td></tr>
<tr><td>Модулів - 1</td><td rowspan="4">Спеціальність:
227 «Фізична терапія, ерготерапія»</td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Змістових модулів - 2</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Семестр
2-й</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин -120</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Годин для денної форми навчання:
аудиторних - 60
самостійної роботи студента - 60</td><td rowspan="9">Освітній ступінь:
бакалавр</td><td>Лекції</td></tr>
<tr><td>20 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні</td></tr>
<tr><td>40 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>- год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60
год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: ПМК</td></tr>
</table>

1.2 Статус освітньої компоненти

Вибіркова.

1.3 Передумови для вивчення освітньої компоненти

Передумови для вивчення ОК:

- ґрунтується на попередньо вивчених ОК: «країнська мова», «Історія та культура України», «Анатомія людини», «Латинська мова з медичною термінологією», «Комп’ютерна техніка та методи математичної статистики».
- інтегрується з такими ОК: «Фармакологія», «Профілактична медицина, гігієна та екологія», «Етика та професійна етика», «Психологія та патопсихологія. Психологія людей з особливими потребами», клінічні дисципліни.
- закладає фундамент для подальшого засвоєння здобувачами знань та умінь з циклу ОК професійної і практичної підготовки бакалавра.

1.4 Очікувані результати навчання

Результати навчання, згідно з профілем програми, після вивчення ОК «Історія медицини»:

– Спілкуватися усно та письмово українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом, дотримуватися етики ділового спілкування; складати документи, у тому числі іноземною мовою (мовами).

– Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

1.5 Критерії оцінювання результатів навчання

Модуль 1

Поточне тестування та самостійна робота									**ІДРС**	**ПМК**	**Сума**
Модуль 1									**6**	**40**	**100**
Змістовий модуль 1					**Змістовий модуль 1**						
Т1	**Т2**	**Т3**	**Т4**	**Т5**	**Т6**	**Т7**	**Т8**	**Т9**			
6	**6**	**6**	**6**	**6**	**6**	**6**	**6**	**6**			
54											

№ з/п	**Форми контролю**	**Засвоєння теоретичних знань**	**Формування практичних вмінь**	**Самостійна робота**	**Індивідуальна робота**
1.	Поточний контроль				
Модуль І					
	Заняття 1	2	2	2	
	Заняття 2	2	2	2	
	Заняття 3	2	2	2	
	Заняття 4	2	2	2	
	Заняття 5	2	2	2	
	Заняття 6	2	2	2	
	Заняття 7	2	2	2	
	Заняття 8	2	2	2	
	Заняття 9	2	2	2	
	Разом	18	18	18	6
		60			
2.	Підсумковий модульний контроль	40			
3.	Разом сума балів за засвоєння Модуля 1	100			

- максимальна сума балів поточного контролю – 60 балів;
- загальна кількість занять (практичних, семінарських, лабораторних) в модулі – **n**;
- максимальна кількість балів за кожне заняття для поточного контролю визначається:

$$\frac{\textbf{60 (балів)}}{\textbf{n}} = \textbf{m (балів)}$$

$$\frac{\textbf{60 (балів)}}{\textbf{9}} = \textbf{6 x 9 + 6 б. (ІДСР) =60}$$

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент на одному пратичному занятті при вивченні модуля - 6 балів. 2 бали зараховуються за самостійну роботу на практичному занятті.

«5» - 6 балів,
«4» - 5 бали,
«3» - 4 бали,
«2» - 3 бали і менше

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент для допуску до підсумкового модульного контролю - 36 бали.

Самостійна робота, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті - 2 бали.

Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентові лише при успішному їх виконанні та захисті. Кількість балів, яка нараховується за різні види індивідуальних завдань, залежить від їх обсягу та значимості, в даному випадку - 6 балів. Вони додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність у модулі.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	**Оцінка ECTS**	**Оцінка за національною шкалою**	
		для екзамену, , практики	**для заліку**
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

1.6 Засоби діагностики результатів навчання

1. ПМК

2. Програма освітньої компоненти

Модуль І. Історія медицини

Змістовий модуль І. Історія медицини від народження до XVIII століття.

Тема 1. Вступ в історію медицини. Методи та джерела вивчення історії медицини.

Тема 2. Медицина первіснообщинного ладу.

Медицина стародавнього світу.

Тема 3.Медицина стародавнього світу.

Тема 4. Медицина середньовіччя.

Тема 5. Розвиток медицина України від Київської Русі.

до XVIII століття.

Тема 6.Розвиток медицини та медичної науки в XVIII XIX ст.

Змістовий модуль ІІ. Основні напрямки розвитку медицини в XIX - XX століттях.

Тема 7. Медицина в XX столітті. Наукові досягнення клінічної медицині.

Тема 8. Розвиток медицини та в XX столітті на початку XXI ст..

Тема 9. Видатні вчені та їх внесок у розвиток медицини.

Тема10.Історія встановлення та розвитку Житомирського медичного інституту

2.1 Структура освітньої компоненти

Назви змістових модулів і тем	**Кількість годин**				
	денна форма				
	усього	**у тому числі**			
		л	**п**	**сем**	**с.р.**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
Модуль 1. ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ					
Змістовий модуль І. **Історія медицини від народження до XVIII століття.**					
Тема 1. Вступ в історію медицини. Методи та джерела вивчення історії медицини.	**10**	**2**	**4**		**4**
Тема 2. Медицина первіснообщинного ладу. .	**10**	**2**	**4**		**4**
Тема 3. Медицина стародавнього світу	**12**	**2**	**4**		**6**

Тема 4. Медицина середньовіччя.	**10**	**2**	**4**		**4**
Тема 5. Розвиток медицина України від Київської Русі. до XVIII століття.	**12**	**2**	**4**		**6**
Тема 6.Розвиток медицини та медичної науки в XVIII XIX ст.	**12**	**2**	**4**		**6**
Разом за змістовим модулем 1	**66**	**12**	**24**		**30**
Змістовий модуль II. Основні напрямки розвитку медицини в XIX - XX століттях.					
Тема 7. Медицина в XX столітті. Наукові досягнення клінічної медицині. .	**11**	**2**	**4**		**5**
Тема 8. Розвиток медицини та в XX столітті на початку XXI ст..	**11**	**2**	**4**		**5**
Тема 9. Видатні вчені та їх внесок у розвиток медицини.	**13**	**2**	**4**		**5**
Тема 10. Історія встановлення та розвитку Житомирського медичного інституту		**2**			
Підсумковий модульний контроль	**4**		**4**		
Разом за змістовим модулем 2	**39**	**8**	**16**		**15**
Разом за модулем	**105**	**20**	**40**		**45**

2.2.Тематичний план лекцій

№	Тема	Кількість годин
Змістовий модуль I. **Історія медицини від народження до XVIII століття.**		
1.	Вступ в історію медицини. Методи та джерела вивчення історії медицини.	**2**

2.	Медицина первіснообщинного ладу.	**2**
3.	Медицина стародавнього світу**.**	**2**
4.	Медицина середньовіччя.	**2**
5.	Розвиток медицина України від Київської Русі. до XVIII століття.	**2**
6.	Розвиток медицини та медичної науки в XVIII XIX ст.	**2**
Змістовий модуль II. Основні напрямки розвитку медицини в XIX - XX століттях.		
7.	Медицина в XX столітті. Наукові досягнення клінічної медицині.	**2**
8	Розвиток медицини в XX столітті на початку XXI ст..	**2**
9	Видатні вчені та їх внесок у розвиток медицини.	**2**
10	Історія встановлення та розвитку Житомирського медичного інституту	**2**
Усього*:*		**20**

2.3 Тематичний план практичних занять

№	**Назви тем**	**Кількість годин**
1.	Історія медицини як науки й предмет викладання.	**4**
2.	Медицина первіснообщинного ладу.	**4**
3.	Медицина стародавнього світу.	**4**
4.	Медицина середньовіччя.	**4**
5.	Медицина Київської Русі.	**4**
6.	Розвиток медицини в XVII - XVIII століттях.	**4**
7.	Розвиток медицини в XIX столітті. Наукові досягнення клінічної медицини.	**4**
8.	Розвиток медицини в XX столітті.	**4**
9.	Розвиток медицини та медичної науки в Україні. Історія розвитку Житомирського медичного інституту.	**4**
10.	**ПМК**	**4**
Усього		**40**

2.4 Тематичний план самостійної роботи

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Медичні знання трипільців, скіфів, слов'янських племен.	**4**
2.	Медицина в епоху Відродження.	**4**
3.	Центри формування медичної культури на українських землях.	**6**
4.	Медична допомога в козацькому війську.	**4**
5.	Видатні постаті української медицини у XVII-XVIII століттях.	**6**
6.	Розвиток гігієнічних наук в XIX столітті.	**6**
7.	Роль медичних сестер в роки Кримської війни	**5**
8.	Пироговські з'їзди та їх роль в розвитку медицини.	**5**
9.	Основні напрямки розвитку охорони здоров'я населення і медичної науки в XX столітті.	5
Усього		**45**

2.5 Зміст програми

Модуль І. Історія медицини

Змістовий модуль 1. Історія медицини від народження до XVIII століття

Лекція

Тема 1. Вступ в історію медицини. Методи та джерела вивчення історії медицини.

Історія медицини як наука й предмет викладання. Її мета, завдання, методи вивчення. Джерела вивчення історії медицини на різних етапах розвитку людського суспільства, їхня характеристика й значимість. Періодизація й хронологія всесвітньої історії. Зв'язок медицини із суспільно-економічним розвитком суспільства, філософським світоглядом, рівнем розвитку наук у різні періоди історії людського суспільства. Роль медицини в людському суспільстві й можливі перспективи подальшого її розвитку. Періодизація й хронологія первісної історії: етапи еволюції людини, умовні хронологічні рамки епохи, епохи розвитку людського суспільства, періоди первісної ери. 8 Історичні джерела, використовувані для вивчення й реконструкції первісного суспільства: палеопатологія, палеоботаніка, палеопсихологія, археологія, палеоантропологія та ін. Проблема реконструкції первісної історії. Основний зміст різних періодів первісної історії, їхніх

досягнень. Зміст лікування в первісному суспільстві в період його: становлення; розквіту; занепаду. Сучасні уявлення про походження людини. Проблема зародження медицини в людському суспільстві. Захворювання давніх людей. Міфологема золотого віку та її спростування.

Навчальна практика

Тема 1. Історія медицини як науки , предмет викладання.

Історія медицини як наука й предмет викладання. Її мета, завдання, методи вивчення. Джерела вивчення історії медицини на різних етапах розвитку людського суспільства, їхня характеристика й значимість.

Самостійна робота

- Медичні знання трипільців, скіфів, слов'янських племен.

Лекція

Тема 2. Медицина первіснообщинного ладу.

Матрилінійна організація роду. Рання родова громада мисливців, збирачів, рибалок. Раціональні способи колективного лікування використання лікарських засобів рослинного, тваринного та мінерального походження, піклування про дітей, допомога при пологах та травмах, зупинка кровотечі, кровопускання, трепанація черепа, ампутація. Виготовлення інструментів для лікування (з каменю, кісток, риб'ячої луски). Розвиток гігієнічних навичок: штучні житла, термальна обробка їжі, поховання. Зародження релігійних вірувань (анімізм, тотемізм, фетишизм, магія).

Пізня родова громада тваринників і землеробів. Перехід до відтворюючих форм господарства. Зміна раціону харчування. Ріст інфекційних захворювань, епідемії. Розвиток гігієнічних навичок і звичаїв. Поєднання колективного лікування і знахарства.

Зародження приватної власності, класів, складання державності. Патріархат і матріархат. Первісна сусідська громада. Розширення сфери лікарських засобів і прийомів емпіричного лікування. Хірургічні техніки. Хірургічні інструменти (мідь, бронза, залізо). Наркотичні і п'янкі засоби.

Роль становлення й розвитку лікування в первісному суспільстві для розвитку сучасної наукової медицини.

Лекція

Тема 3. Медицина стародавнього світу.

Характеристика епохи. Поняття "цивілізація". Передумови цивілізаційного процесу. Виникнення перших (ранніх) рабовласницьких

цивілізацій: в Месопотамії і Єгипті, Індії, Китаї, Східному Середземномор'ї.

Загальні риси лікування в рабовласницьких державах: винахід писемності (з IV тис. до н.е.) і створення перших текстів медичного змісту (з кінця III тис. до н.е.); формування двох напрямків лікарської практики: емпіричного лікування, заснованого на практичному досвіді народу, і культового (теургічного) лікування, заснованого на релігійних віруваннях; розвиток уявлень про походження хвороб (пов'язаних із природою, морально-етичних, релігійно-містичних); підготовка лікарів (сімейна традиція, навчання в школах при храмах);створення найважливіших санітарно-технічних споруджень, розвиток гігієнічних навичок і традицій; розвиток класового підходу до лікування; формування основ лікарської етики; розвиток взаємних впливів і наступності в області лікування між різними древніми цивілізаціями.

Медицина в країнах Стародавньої Месопотамії (Шумер, Вавілонія. Ассирія).

Історичний розвиток регіону. Джерела інформації про лікування. Винайдення клинопису. Давньошумерські лікарі. Позитивні знання Вавілонії та Ассирії (іригація, ремесла, архітектура, лікування, математика, астрономія). Міфологічні уявлення і медична діяльність. Два основних напрямки в лікуванні. Правові аспекти діяльності лікаря в Законах Хамурапі. Лікарська етика. Організація медичної справи (приміщення для хворих при храмах). Медична освіта. Санітарно-технічні споруди. Гігієнічні традиції.

Медичні знання в Стародавньому Єгипті.

Періодизація і хронологія історії і лікування Стародавнього Єгипту. Джерела інформації про лікування. Основні давньоєгипетські медичні тексти (папіруси). Лікарська спеціалізація: вживання ліків рослинного та тваринного походження, дієтетика, оперативне лікування, допомога при пологах, лікування жіночих і дитячих захворювань, лікування зубів. Гігієнічні навички. Санітарний благоустрій давньоєгипетських міст. Храмова медицина. Розвиток магічних практик. Техніка бальзамування. Характерні риси давньоєгипетської культури і медицини: вчення про безсмертя душі та культ мертвих, ієрогліфічна писемність, іригаційне землеробство, розвиток ремесла, позитивних знань та астрономії, математики, медицини. Міфологія і медицина. Особливості природничо- наукових знань давніх єгиптян. Уявлення про будову людського тіла, поняття про здоров’я та захворювання. Розвиток медичної освіти. Давньоєгипетські лікарі. Захворювання давніх єгиптян, розповсюдженість інфекційних хвороб.

Розвиток медичних знань в Стародавній Індії.

Періодизація і хронологія історії і лікування давньої Індії. Джерела

інформації про лікування. Медицина в харапський, ведичний і класичний періоди. Найдавніші санітарно-технічні споруди харапської цивілізації. Палеоантропологічні знахідки. Священні книги („шрути") стародавніх індійців, як джерела знань про хвороби. Йога. Соціальна структура давньоіндійського суспільства і лікування. Мистецтво лікування або *аюрведа.* Вчення про ліки. Уявлення про будову людського тіла. Оперативні методи лікування. Гігєнічні традиції. „Закони Ману" про особисту гігієну. Організація медичної справи.. Благоустрій міст, лікувальні заклади при буддійських храмах. Медична освіта. Лікарська етика.

Давньокитайська медицина.

Джерела інформації про медицину в Стародавньому Китаї. Людина і космос в філософії і культурі давнього Китаю. Інь і янь. Вчення про п'ять стихій. Теорія давньокитайської медицини. Уявлення про будову людського тіла. Діагностика. Вчення про пульс. Чжень-цзю терапія. Передача медичних знань. Лікарські засоби давньокитайської медицини. Профілактичний напрямок в давньокитайській медицині. Дихальна гімнастика, масаж. Варіоляція.

Медицина в Стародавній Греції.

Періоди історії Стародавньої Греції. Основні етапи розвитку медицини. Крито- мікенська культура. Класична Греція. Джерела інформації. Санітарно-технічні споруди цивілізації на о. Крит. Поеми Гомера „Іліада" та «Одісея». Особливості розвитку науки в Стародавній Греції. Зв'язок античної науки, медицини і філософії. Здоров'я як рівновага усіх якостей і сил організму. Культ Асклепія. Храмова і емпірична медицина. Медичні школи: родоська, кротонська, сицилійська, кнідська, коська. Гіппократ, його життя і діяльність. Теорія життєвих соків. "Гіппократівський збірник", його структура і зміст. Лікарська етика давньогрецьких лікарів («Клятва»). Медицина елліністичного періоду. Елліністична культура. Особливості елліністичної науки і медицини. Наукова школа Аристотеля. Вчення Аристотеля про чотири елементи. Використання класифікації як наукового методу. Олександрійська наукова школа. Мусейон. Олександрійська бібліотека. Розвиток медичних знань. Анатомія і хірургія. Анатомічні розвідки Г ерофіла. Еразистрат і його вклад в розвиток анатомії та фармації.

Медицина в Стародавньому Римі.

Періодизація і хронологія. Джерела інформації з історії і медицини Стародавнього Риму. Літературні пам'ятники і археологічні дані. Санітарно-технічні споруди. Санітарна справа. Особливості наукового знання і освіти в епоху Римської імперії. Медичні енциклопедії: Авла Корнелія Цельса, Діоскорида. Воєнна медицина. Валетудинарії. Розвиток медичної справи в

містах. Діяльність архіатрів. Медичні школи. Спеціалізація. Гален і галенізм в історії медицини: біографічні дані, вивчення анатомії і фізіології Галеном, помилки Галена. Становлення християнства, його вплив на розвиток медичної діяльності. Притулки, перші лікарні, догляд за немічними і хворими.

Навчальна практика

Тема 2. Медицина первино общинного ладу.

Матрилінійна організація роду. Рання родова громада мисливців, збирачів, рибалок. Раціональні способи колективного лікування використання лікарських засобів рослинного, тваринного та мінерального походження, піклування про дітей, допомога при пологах та травмах, зупинка кровотечі, кровопускання, трепанація черепа, ампутація. Виготовлення інструментів для лікування (з каменю, кісток, риб'ячої луски). Розвиток гігієнічних навичок: штучні житла, термальна обробка їжі, поховання. Зародження релігійних вірувань (анімізм, тотемізм, фетишизм, магія).

Навчальна практика

Тема 3. Медицина стародавнього світу.

Розвиток медицини Єгипту, Індії, Китаю. Медицина Стародавньої Греції. Виникнення медичних шкіл (Кнідоської, Кротонської). Гіппократ, Цельс, Гален. Організація медичної допомоги у римському війську. Стародавня традиційна система надання допомоги (самолікування, народне цілительство).

Самостійна робота

- Центри формування медичної культури на українських землях..

Лекція

Тема 4. Медицина середньовіччя

Характеристика епохи. Фундаментальні характеристики європейського феодалізму. Проблема періодизації середньовічної історії.

Медицина в Візантійській імперії.

Особливості візантійської культури і медицини. Джерела інформації. Християнство і його роль в розвитку науки й медичної справи в імперії. Візантійська наука і релігія. Школи і освіта. Алхімія. Орибасій і пізньоантичний енциклопедизм. Аецій Амідський, Олександр Тралеський, Павло Егінський. Монастирські лікарні і лікарська справа. Перші громади ченців-аскетів, монастирські притулки для прочан, притулки для калік та хворих, сирітські притулки, дитячі притулки, притулки для вдів, притулки для престарілих. Перша велика християнська лікарня в Кесарії (370 р.).

Лікарня при монастирі Пантократора в Константинополі (XII ст.). Лікарська етика. Роль візантійської культури в збереженні традицій античної медицини.

Медицина народів середньовічного Сходу.

Духовне життя в арабомовних Халіфатах. «Будинки мудрості» і «Спілки просвітлених». Особливості розвитку медицини у зв'язку з розвитком математики, алхімії, астрономії та інших наук. Медичні школи, аптеки, лікарні. Видатні медики арабомовних Халіфатів: Абу ібн Закарійа Ар-Рази, Ібн ал-Хайсам, Алі ібн Іса, Ібн ан-Нафіс, Ібн Аббас аз-Захраві. Абу Али ібн Сіна і його „Канон лікарського мистецтва".

Медицина в Західній Європі.

Історичний та соціально-культурологічний контекст епохи. Характеристика періодів раннього, розвиненого й пізнього (епохи Відродження) Середньовіччя в Західній Європі.

Епідемічна обстановка в Західній Європі в середні століття. Епідемія прокази. Організація карантинних заходів. Перші лепрозорії. Поява і зростання середньовічних міст. Санітарний стан міст. Притулки при церквах і монастирях. Середньовічні монастирські лікарні. Релігійні братства і їх турбота про хворих. Світські лікарні. Салернська медична школа. Збереження античної медичної традиції в школі м. Салерно. Анонімний анатомічний трактат салернської школи. Від шкіл до університетів: Болонський університет, Оксфордський, Кембріджський, Паризький, Падуанський та ін. „Анатомія" Мондіно де Люччі. Вплив пануючої релігійної філософії (схоластики) на розвиток медичної науки, практичної медицини й медичної освіти. Особливості розвитку хірургії.

Медицина середньовічної Русі.

Періодизація й хронологія історії середньовічної Русі. Характерні риси історії Київської Русі, феодальних князівств періоду монголо-татарської навали, Московської держави. Пам'ятники російської писемності медичного змісту (травники, лікувальники, «Руська правда», «Києво-Печерський патерик», «Ізборник Святослава», «Галиново на Іппократа», «Аристотелеві врата» та ін.).

Особливості розвитку лікування в Київській Русі. Розвиток народної медицини (спеціалізація лічців, широке використання специфічних для Русі лікарських засобів рослинного, тваринного й мінерального походження, російська парова лазня). Становлення монастирської медицини. Відомі монахи-лічці (Алімпій, Агапіт). Зародження лікарської етики. Представники світської медицини Київської Русі. Особливості медицини періоду татаро-монгольського ярма.

Особливості розвитку медицини Московської держави. Зачатки

державної медицини - попереджувальні державні протиепідемічні заходи. Розвиток аптечної справи (поява перших аптек, збір лікарської сировини). Аптекарський наказ, його функції. Підготовка національних медичних кадрів. Лікарська школа при Аптекарському наказі. Створення медичної служби в російської армії. Поява перших цивільних лікарень. Перші російські доктори медицини (Юрій Дрогобичський, Франціск Скорина, Іван Алмазенов, Петро Постніков). Значення медицини середньовічної Русі для подальшого розвитку української медицини.

Середньовічний Китай.

Розвиток традиційного лікування. Створення перших державних шкіл традиційної медицини. Перші ілюстровані трактати з традиційної китайської чжень-цзю терапії.Перші бронзові фігури для навчання. Класичні трактати з лікознавства. Тібетська медицина: становлення і розвиток. Канон тібетської медицини «Чжудши».

Медицина епохи Відродження.

Зародження гуманістичного напрямку. Медична література в епоху Відродження. Популярні посібники з медицини. Диференціація медицини. Становлення анатомії як науки. Мистецькі студії та медицина. Анатомічні щоденники Леонардо да Вінчі. Падуанський університет в XVI ст. Андреас Везалій і його праці. Становлення фізіології як науки (Ф.Бекон, Р.Декарт, М.Сервет, У.Гарвей). Ятрофізика, ятромеханіка. С.Санторіо, Дж. Бореллі. Зародження клінічної медицини, клініч-ного викладання. Ятрохімія. Медична система Парацельса. Розвиток хірургії. Цехова організація хірургів-ремісників. Амбруаз Паре і його «Хірургічні інструменти та анатомічні малюнки». Джироламо Фракасторо і його праця „Про контагій, контагійні захворювання і лікування".

Навчальна практика

Тема 4. Медицина середньовіччя. Медицина Тибету. Розвиток наукової медицини Візантії. Арабські лікарі (Разі, Авіценна). Медицина середньовічної Європи. Медична освіта, створення цехів медиків. Надання медичної допомоги під час Хрестових походів (1096-1291). Боротьба у XV - XVI століттях з епідеміями тифу, прокази, віспи, чуми Гуманізм і медицина. Людина - центр гуманістичної культури і медицини.

Самостійна робота

- Медицина в епоху Відродження.

Лекція

Тема 5. Розвиток медицина України від Київської Русі до XVIII століття.

Феномен „Українського Середньовіччя”. Медицина Київської Русі. Джерела інформації з історії і медицини Київської Русі. Палеоантропологічні знахідки і дослідження. Перекладна література "Шестидніви”, „Християнська топографія” Козьми Індикоплова („Книга Козьми, нарицаемого Індикоплава, ізбрана от божественних пісаній благочестивим і повсюду славним кір Козьмою”,”Книга о ХристѢ, объемлюща весь мир”.); “Ізборник Святослава” (1073 р., 1076 р.), „Фізіолог”, лікарські порадники, збірник законоположень Ярослава Мудрого „Руська правда” (XI ст.).

Акцептація плотського, тілесного в людині. Питання анатомії і фізіології людського організму („Про людську сутність”, „Повчання Мойсея...”, милування унікальністю людського тіла („Повчання Володимира Мономаха”), помірність („Києво-Печерський Патерик”). Давньоруська медична навчальна література.

Народна медицина до і після прийняття християнства. Народні цілителі (костоправи, різальники, кровопуски, травознавці, зубоволоки). Слов’янська писемність. Давньоруські травники. Прийняття християнства (988 р.). Розвиток монастирської медицини. „Устав Великого князя Володимира” (XI ст.). Феодосій Печерський, Антоній Печерський (983–1073 рр.), Алімпій, Агапіт, Пимен Посник, Даміан Цілитель, диякон Маркел.

Світська медицина. Феофіл Нонн, Симеон Сич, Іоан Смера (980-1015 рр.), Февронія.

Етичний інтелектуалізм Медична етика. Санітарна справа. Археологічні знахідки в Новгороді. Баня. Організація медичної справи. Епідемії. Свідчення літописців. Військова медицина.

Монголо-татарське нашестя на Русь (1240–1480 рр.). Народна і монастирська медицина..

Україна і проблема Північного Відродження. Поширення ренесансних та гуманістичних ідей на Україні.

Перекладацький рух. Київський гурток. Астрологічна масова література.(„ Медичні зодії”, „Про щасливі і нещасливі дні Альберта Великого” та ін.) і науково-природничі трактати („Космографія”, „Шестокрил”).

„Арістотелеві врата, або Тайная Тайних-Secreta Secretorum ”- перша наукова медична енциклопедія (перший науковий компендіум з медицини), що почала поширюватися на Україні. Переклади праць Гіппократа, Галена, Авіцени, Мойсея Маймоніда („Трактат про отрути” (Tractatus de venenis, 1199 рр., перекладений в XV ст.), „Трактат про статеве співжиття” (Tractatus de coitu)

„Правила санітарії”(Regimen sanitatis), аль-Разі („Наука про будову тіл та їхню форму, а також про рідини, які в них переважають, та про інші дані, взяті з

„Фізіогноміки”)

Утвердження ренесансно-реформаційних ідей на Україні. Медична освіта. Болонський, Падуанський, Краківський університети і українська культура. Георгій (Юрій) Дрогобич (бл. 1450–1495 рр.). Костянтин Острозький і „Острозькі Афіни”. Герасим Смотрицький. Замойська академія.

Ян Урсин-Недзвецький (?-1613 рр.) і його анатомічний трактат „Трактат про кістки людського тіла”.

Сикст Еразм (Sixt „Львів’янин” (1570-1635 рр.) і його праці „Про теплиці в Шклі” (1617 р.), медичні коментарі на твори Сенеки. Єпифаній Славинецький (1609-1675 рр.) і його „Врачевская наука”(перекладена праця Андреаса Везалія „Епітоме”, 1657 р.) та „ Громадянство звичаїв дитячих”(дидатика, дієтетика, профілактика захворювань, лікування дітей, (60-ті роки XVII ст.).

Виникнення братств (Львівське, ; Київське, 1615 р.; Луцьке, 1617 р.). Культурно-просвітницька діяльність братств. Друкарська справа. Братські школи. Громадська медицина. Монастирські і братські шпиталі. Реміснича (цехова) медицина. Боротьба з епідеміями. Гігієна. Санітарний стан міст. Водогон питної води (1404 р., Львів) .Військова медицина в Запорізській Січі.

Навчальна практика

Тема 5. Медицина Київської Русі.

Медицина Київської Русі (відкриття лікарень, притулків для хворих немічних; лікарі - ченці Антоній, Пімен, Агапіт. Розвиток народної медицини. Євпраксія - Зоя і її трактат «Аліма» (мазі). Юрій Дрогобич. Цехова медицина.

Самостійна робота

- Медична допомога в козацькому війську.

Лекція

Тема 6. *Розвиток медицини та медичної науки в XVIII- XIX столітті.*

Характеристика періодів молодого й зрілого капіталізму. Наслідки наукової та промислової революції, як система політичних, економічних, соціальних, інституціональних, культурних подій. Характеристика французького матеріалізму як філософського фундаменту для розвитку медицини. Французькі лікарі- матеріалісти (Анрі Леруа, Жюльєн Ламетрі, П’єр Кабаніс). Великі природничо-наукові відкриття XVШ-XIX ст. і їхнє значення для розвитку подальших поглядів на природу.

Гігієна і громадське здоров'я.

Становлення професійної патології: Б. Рамаццині. Розвиток суспільної гігієни в Англії: Дж. Саймон. Становлення експериментальної гігієни: М .Петтенкофер.

Нормальна анатомія.

Введення анатомічних розтинів в викладання медицини в Західній

Європі. Лейденська анатомічна школа. Ф Рюйш. Диференціація анатомії (анатомія людини, гістологія, ембріологія, антропологія). Становлення ембріології.

Загальна патологія (патологічна анатомія і патологічна фізіологія).

Макроскопічний період. Зародження патологічної анатомії. Пошуки субстрату захворювання. Вчення Дж.Морганьї про локалізацію захворювання. Спроба класифікації тканин. Тканинна патологія.

Мікроскопічний період. Гуморальна направленість К.Рокитанського і його праця «Посібник з патологічної анатомії».

Гістологія.

Перший мікроскопічний прилад - Г. і З. Янсени (1590 р.). Оптичний прилад Галілео Галілея. Перше використання в природознавстві (Роберт Гук). Марчелло Мальпігі (гістологія, ембріологія, ботаніка, відкриття капілярів). Антоні ван Левенгук, його короткофокусні лінзи. М.Ф.К.Біша (21 тканинна система). Клітинна теорія будови організмів. Ботанік М. Шлейден і зоолог Т. Шванн. Розвиток цитології як окремої науки. Ембріологія. Основні закони ембріогенезу, порівняльна і еволюційна ембріологія.

Медична мікробіологія.

Емпіричний період. Епідемії холери, тифу, чуми. Значення введення мікроскопічних досліджень (Антоні ван Левенгук) і створення клітинної теорії (Матіас Шлейден і Теодор Шванн) для розвитку медичної мікробіології. Емпіричні методи боротьби з епідеміями чуми, віспи, сибірської виразки та інших інфекційних захворювань. Відкриття першої вакцини в історії людства. Едвард Дженнер - англійський лікар, засновник віспощеплення. Відкриття методу вакцинації. Запровадження віспощеплення.

Експериментальний період. Диференціація мікробіології. Л. Пастер - засновник наукової мікробіології та імунології. Перші антирабічні станції. Пастерівський інститут в Парижі. Розвиток бактеріології. Р. Кох, його досліди з етіології сибірської виразки, ранових інфекцій, відкриття збудників туберкульозу та холери. Значення успіхів мікробіології для розвитку хірургії, вчення про інфекційні захворювання та профілактичну медицину.

Фізіологія та експериментальна медицина.

Експериментальний період. Р. Декарт, А. Галлєр, Л. Гальвані, Ф. Мажанді, К. Бернар.

Клінічна медицина (внутрішні хвороби).

Запровадження клінічного викладання. Г. Бурхааве - лікар, ботанік, хімік. Його вчення про розпізнавання та лікування захворювань. Перші методи та прилади фізичного обстеження хворого. Історія створення термометру (Д.Фаренгейт, Р.Реомюр, А.Цельсій). Запровадження термометрії

в клінічній практиці. Відкриття перкусії (Л. Ауенбруггер, Ж.Корвізар). Відкриття безпосередньої аускультації: Р.Т. Лаєннек. Відкриття стетоскопу. Впровадження методів перкусії та аускультації в медичну практику. Інструментальні, фізичні та хімічні методи лабораторної та функціональної діагностики: ендоскопія, рентгенівський метод, апарат Ріва-Роччі для вимірювання артеріального тиску, електрокардіограф В. Ейнтховена, радіоактивні методи, електроенцефалографія. Диференціація клініки внутрішніх захворювань. Терапевтичний нігілізм.

Світова медицина в XVIII - XIX століття.

Соціально-економічна характеристика XVIII - XIX (1-ї і 2-ї половини) століть. Становлення медичної справи в Росії у зв'язку з реформами Петра I в XVIII ст. Розвиток медицини в XVIII ст. у Росії. Реорганізація державної служби щодо управління медичною справою. Становлення вищого медичної освіти. Розвиток медичної науки. Розвиток медицини в Росії в XIX ст. Поява й розвиток земської медицини в другій половині XIX ст. Основні принципи земської медицини. Розвиток медичної освіти, в тому числі на Україні (Єлисаветградська медико-хірургічна школа, Львівський медичний колегіум, Києво-Могилянська академія).

Подальша диференціація медичних наук. Внесок учених у розвиток медицини. Вчення про цілісність і єдність організму: М.Я. Мудров, І.Є. Дядьковський, С.П. Боткін., Г.А. Захар'їн. П.А.Загорський - засновник першої української анатомічної школи. Анатомічний театр в Університеті св. Володимира. Вивчення фізіології окремих систем і функцій організму. А.М. Филомафітський - засновник першої російської фізіологічної школи (фізіологія дихання, травлення, переливання крові, експериментальне дослідження дії снодійного), автор першого російського підручника з фізіології. Теорія нервізму та формування основ нейрогенної теорії. І.М. Сєченов та його вклад у вивчення фізіології ЦНС, дихання й газів крові, обмін речовин, фізіології праці. Становлення експериментальної медицини. Перші клініко-фізіологічні лабораторії. І.П. Павлов - засновник вчення про умовні рефлекси та вищу нервову діяльність. Створення кафедр патологічної анатомії в українських університетах. Становлення патологічної фізіології як науки та предмету викладання. Українська школа патофізіології. Д. Самойлович - засновник вітчизняної епідеміології, чумолог. Його практична діяльність. Ліквідація чуми в Москві. Контагіозна теорія поширення чуми. Система протичумних заходів, використання дезінфікуючих засобів. Вітчизняні вчені у Пастерівському інституті. Розвиток вчення про захисні сили організму: клітинна (фагоцитарна) теорія імунного захисту (І. Мечников). Розвиток вірусології (Д. Івановський). В.П. Образцов (метод

глибокої ковзної пальпації живота). Становлення клініко-експериментального напрямку у медицині (С.П. Боткін). Розвиток хірургії в українських університетах. Створення топографічної (хірургічної) анатомії М.І. Піроговим. Становлення військово-польової хірургії. Світові пріоритети українських хірургів: пересадка шкіри (О.Яценко), переливання дефібринованої крові у воєнно-польових умовах (С.Коломнін), операція на живому серці (А.Підріз), холецистоєюностомія в один прийом (Н.Монастирський), пластичні операції при туберкульозі кісток ступні та гомілковостопного суглобу (М.Волкович). Запровадження В.Стефанським інтубації замість трахеотомії**.**

Хірургія.

Чотири проблеми хірургії на початку нового часу: відсутність знеболювання, ранева інфекція та сепсис, крововтрати, відсутність наукових основ оперативної техніки. Наркоз. Історія відкриття наркозу: ефірного, хлороформного. Антисептика і асептика. Емпіричні методи боротьби з раневою інфекцією (І.Земмельвейс). Відкриття методів антисептики (Дж. Лістер) і асептики (Е. Бергман, К. Шиммельбу Удосконалення техніки оперативних втручань (Л.Гейстер, Д. Гунтер). Становлення військово-польової хірургії (Д.Ларрей). Переливання крові. Відкриття груп крові (К.Ландштейнер, Я. Янський). Досягнення хірургії в зв'язку з великими науковими відкриттями XIX ст. Розвиток черевної хірургії (Т.Більрот, Т.Кохер). Пересадка тканин і органів.

Розвиток медицини на українських землях: медична освіта, медичне обслуговування населення. Земська медицина (О.Т.Богаєвський, Б.С.Козловський, Л.І.Маліновський, С.Г.Ковнер). Розвиток морфологічних наук, клінічних дисциплін. Організація медичної допомоги населенню. Розвиток хірургічної науки, хірургічна допомога населенню. Охорона материнства і дитинства. Розвиток гігієнічних наук.

Начальна практика

Тема 6. Розвиток медицини в XVII-XVIII століттях.

Лейденська школа. Ятрохіміки. Г.Бурхаве. Розвиток теоретичної та клінічно медицини в Англії. Медицина в Німеччині, Заснування Паризької хірургічно академії. Лікарі - матеріалісти. Винахід перкусії, аускультації.

Початок державних заходів у медичній справі (реформи Петра І).

Самостійна робота

- Видатні постаті української медицини у XVII-XVIII століттях.

Змістовий модуль ІІ. Основні напрямки розвитку медицини в

XIX - XX століттях.

Лекція

Тема 7. Медицина в XX столітті. Наукові досягнення клінічної медицини.

Характерні риси розвитку медицини в в XX столітті. Диференціація і інтеграція наук в XX столітті. Війни і їх значення для розвитку медицини. Військова медицина в XX столітті. Педіатрія. Фармакологія. Нові лікарські засоби і методи діагностики, лікування і профілактики захворювань.

Нобелевські премії в галузі медицини, фізіології і суміжних з ними наук. Медицина і охорона здоров'я в Україні у Новітній період.

Основні етапи розвитку медицини і охорони здоров'я на Україні. Особливості соціально-політична історії медицини на Україні. Ідеологізація науки і медицини.

Медична освіта. Створення Жіночих вищих медичних курсів. Організація науково-медичних закладів, бактеріологічних інститутів. Наукові видання –

„Харківський медичний журнал", „Російський журнал шкірних і венеричних хвороб" (Харків).

Медична секція Українського Наукового Товариства в Києві. Лікарська комісія Наукового товариства ім. Т.Шевченка (1898 р.). Створення української амбулаторії „Народна лічниця" (1903 р.). Українське лікарське товариство (1910 р.), видання „Лікарського збірника" (1898-1901 рр.). Українські медичні часописи

„Життя і знання" (Полтава, 1913 р.), „Здоровлє" (Львів, 1914 р.), „Вісник Міністерства народного здоров'я та опікування" (1918-1920 рр.), „Вісник Української академії наук"

„Українське відродження". Українська національна ідея і розвиток науки та медицини. Постановка завдання „утворити українську національну медицину як науку і як практичну галузь наукового знання" (О.Корчак-Чепурківський). Створення 3.05.1918 р. урядом Української Держави Міністерства народного здоров'я та опікування (В.Любинський, О.Корчак-Чепурківський). Вихід медичного часопису „Українські медичні вісті", проведення Всеукраїнського лікарського з'їзду, утворення Всеукраїнської спілки лікарів. Створення медичного факультету українського державного університету, перші його професори (О.Корчак-Чепурківський, Є. Черняхівський, О.Черняхівський, М. Вовкобой, М. Нещадименко). Українізація, її значення для розвитку національної науки та медицини. Початок викладання медичних дисциплін українською мовою. Видання медичних словників (М.Галин, О.Черняхівський, Є.Черняхівський). Наукова та видавнича діяльність Інституту наукової мови ВУАН. Розвиток наукових і науково-медичних закладів. Формування українських медичних наукових шкіл. Важкі умови діяльності в період голоду 1922 р. та голодомору 1932-1933 р.

Створення у Львові Українського (таємного) університету з медичним факультетом (1921–1925 рр.), діяльність М.Панчишина. Організація в Чехо-

Словаччині Спілки українських лікарів (1922 р.), заснування часопису

„Український медичний вісник” (1923–1925 рр.), видання у Празі низки підручників для України.

Репресії тоталітарного режиму проти української національної медицини.

Деукраїнізація. Припинення українізації (1933 р.) та адміністративне усунення української мови з наукових, навчальних і лікувально-профілактичних закладів УРСР. Засудження праць з української медичної термінології як шкідницьких і ворожих, заслання в концтабори працівників Інституту наукової мови ВУАН. розпуск Медичної секції. Розстріли українських вчених-медиків у 1937 р. Демографічні наслідки голодомору та репресій.

Розвиток української радянської медицини. складний і суперечливий характер, об’єктивна оцінка досягнень. Психопатологія і політика.

Медицина в незалежній Україні. Удосконалення медичної освіти. Досягнення наукових шкіл П.Костюка, М.Амосова, Л.Малої та ін. Всесвітнє визнання досягнень таких наукових центрів, як Інститут клінічної та експериментальної хірургії, Інститут серцевосудинної хірургії, Одеський інститут очних хвороб і тканинної терапії, Інститут геронтології. Медицина і наслідки Чорнобильської катастрофи. Створення Академії медичних наук (О.Возіанов).

Заснування Всеукраїнського лікарського товариства (Л.Пиріг). Проблеми біоетики та християнської етики в медицині. Перший національний конгрес з біоетики, (вересень, 2001 р.). Конференція „Медицина і українська культура” (1993 р.). Шляхи реформування медицини, нове законодавство: ”Основи законодавства України про охорону здоров’я” (1992 р.), „Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення України” (1994 р.). Основні шляхи реформування громадської медицини в ринкових умовах. розвиток фармації.

Основні напрямки і здобутки розвитку експериментальної, клінічної, профілактичної медицини і організації охорони здоров’я на Україні в XX ст. Головні тенденції розвитку основних клінічних дисциплін: хірургії, терапії, акушерства і гінекології, педіатрії, неврології, психіатрії, геронтології. Успіхи мікробіологів, епідеміологів, вірусологів, гігієністів. Розвиток кріомедицини, космічної медицини.

Офтальмологія. Формування Філатовської школи офтальмологів. М. Левітський.

Хірургія. М. Волкович, Є.Черняхівський. Б. Андріївський. Г. Іваницький.

Фізіологія. Перший у світі запис електроенцефалограми (В. Правдич-Немінський, 1913 р.). Дослідження В. та О. Данилевських.

Електрофізіологія. В. Чаговець.

Анатомія. В. П.Воробйов (1876–1937 рр.) і його „ Атлас анатомії людини” (1938– 1942 рр.). М. С. Спіров (1892–1969) (дослідження лімфатичної системи, вивчення будови центральної нервової системи людини, питання тератології, методики викладання й історії анатомії).

Р.Д.Синельников (1896–1981 рр.). „Атлас анатомії людини”.„Патологічна анатомія” (1936 р.), „Інкреторні залози і злоякісні новотвори”(1937 р.), „Матеріали до питання про ендемічне воло на Україні” (1931 р.). Українська спілка патологів (1926 р.). Асоціація патологів України (1993 р.).

Мікробіологія. Д. К. Заболотний (1866–1929 рр.), М. Ф. Гамалія (1859–1949 рр.), В. Підвисоцький, М. П. Нещадименко (1869–1942 рр.) , Л.В. Громашевський (1887–1980 рр.).

Терапевтичні школи. Т. Г. Яновський (1860–1928) і його терапевтична школа. Основні праці „Про значення бактеріології в діагностиці і терапії внутрішніх захворювань” (1892 р.), „Діагностика захворювань нирок у зв’язку з їх патологією” (1927 р.), „Туберкульоз легень” (1923 р.), „Основні терапевтичні засоби при сечових каменях колись і тепер” (1928 р.), „Сифіліс нирок”. В. М. Іванов (1892– 1962 рр.). Терапевтична школа М. Д. Стражеско (1876–1952 рр.).

Оториноларингологія. Формування української наукової школи. О.Пучківський– автор першого українського посібника з отоларингології. О.С.Коломійченко (1898–1974 рр.).

Акушерство і гінекологія. О.Крупський. Г.Ф.Писемський (1862– 1937 рр.).

Організація в Києві першої консультації для вагітних.

Дерматовенерологія. О.Тижненко.

Психоневрологія. М.Міщенко. Формування української неврологічної школи. Б.М.Маньківський (1883–1962 рр.).

Психіатрія. Розвиток дитячої психології і дитячої психопатології. І.О.Сікорський (1842 –1919 рр.). Заснування Лікарсько–педагогічного інституту для розумово відсталих дітей. Організація першого у світі Інституту дитячої психології (1912 р.). Патофізіологічний напрямок у психіатрії. В.П.Протопопов (1880–1957 рр.). Біохімічний напрямок в психіатрії. О.І.Ющенко (1869–1936 рр.) і його праця "Суть душевних хвороб та біолого–хімічні дослідження" (1912 р.).

Гігієна. О.В.Корчак–Чепурківський (1857–1947 рр.). С.М.Ігумнов (1864– 1942 рр.). „Нариси розвитку земської медицини в губерніях, які ввійшли до складу УРСР, Бессарабії та Криму” (1940 р.).

Розвиток українських теоретичних наукових шкіл: гігієністів (В.Удовенко, В.Підгаєцький), гістологів (О.Леонтович, О.Черняхівський), анатомів (О.Івакін), патанатомів (П.Кучеренко), патофізіологів (М.Вашетко), мікробіологів (Д.Заболотній, О.Кронтовський, М.Нещадименко), фізіологів і біохіміків (В.Радзимовська). Досягнення українських вчених в галузі переливання крові (Н.Крамаренко, В.Шамов), вакцинації проти туберкульозу, тканинної терапії. перша в світі пересадка нирки в Україні, Ю.Вороний.

Фармація. Націоналізація аптечної справи в 1920 р. Розвиток аптечної мережі в довоєнний період. Фармацевтична освіта в довоєнний період. Наслідки війни. Розвиток фармації в післявоєнний період. Досягнення українських фармакологів і фармацевтів. І.Гунський, В.Западнюк, В.Черних, І.Чекман, Ф.Тринус.

Громадська медицина. О.В.Корчак–Чепурківський, Б.Матюшенко,

Д.Орина. Боротьба з епідеміями. Організаційні принципи радянської системи охорони здоров'я. Лікувально-профілактична допомога. Охорона материнства і дитинства. Організація санітарної служби в країні. Голод в Україні та його соціально-медичні наслідки.

Громадська медицина на західноукраїнських землях до початку Другої світової війни. Охорона здоров'я під час війни. Санітарні наслідки війни для України. Основні напрямки охорони здоров'я в післявоєнний період. Дослідження українських вчених стосовно соціальних закономірностей здоров'я і охорони здоров'я.

Розвиток мережі медичних, вищих та середніх навчальних закладів, підготовка медичних кадрів.

Навчальна практика

Тема 7. Розвиток медицини в XIX столітті. Наукові досягнення клінічної медицини.

Відкриття клітини. Целюлярна патологія. Експериментальна медицина Бактеріологія. (Л.Пастер, Р.Кох, М.Гамалія). Клінічна медицина (Ф.Велер Л.Траубе, С.Боткін, М.Пирогов, Д.Лістер, Т.Більрот, В.Бехтєрєв). Винайдення знеболюючих.

Флоренс Найтінгейл - засновниця міжнародної системи підготоькі середнього і молодшого медичного персоналу. Товариство Червоного Хреста його значення у створенні шкіл милосердя. Створення міжнародної Ради сестер.

Самостійна робота

- Розвиток гігієнічних наук в XIX столітті.

Лекція

***Тема 8.* Видатні вчені та їх внесок у розвиток медицини.**

Нобелевські премії в галузі медицини, фізіології і суміжних з ними наук. Медицина і охорона здоров'я в Україні у Новітній період.

Основні етапи розвитку медицини і охорони здоров'я на Україні. Особливості соціально-політична історії медицини на Україні. Ідеологізація науки і медицини.

Медична освіта. Створення Жіночих вищих медичних курсів. Організація науково-медичних закладів, бактеріологічних інститутів. Наукові видання –

„Харківський медичний журнал", „Російський журнал шкірних і

венеричних хвороб" (Харків). Медична секція Українського Наукового Товариства в Києві. Лікарська комісія Наукового товариства ім. Т.Шевченка (1898 р.). Створення української амбулаторії „Народна лічниця" (1903 р.). Українське лікарське товариство (1910 р.), видання „Лікарського збірника" (1898-1901 рр.). Українські медичні часописи

„Життя і знання" (Полтава, 1913 р.), „Здоровлє" (Львів, 1914 р.), „Вісник Міністерства народного здоров'я та опікування" (1918-1920 рр.), „Вісник Української академії наук"

„Українське відродження". Українська національна ідея і розвиток науки та медицини. Постановка завдання „утворити українську національну медицину як науку і як практичну галузь наукового знання" (О.Корчак-Чепурківський). Створення 3.05.1918 р. урядом Української Держави Міністерства народного здоров'я та опікування (В.Любинський, О.Корчак-Чепурківський). Вихід медичного часопису „Українські медичні вісті", проведення Всеукраїнського лікарського з'їзду, утворення Всеукраїнської спілки лікарів. Створення медичного факультету українського державного університету, перші його професори (О.Корчак-Чепурківський, Є. Черняхівський, О.Черняхівський, М. Вовкобой, М. Нещадименко). Українізація, її значення для розвитку національної науки та медицини. Початок викладання медичних дисциплін українською мовою. Видання медичних словників (М.Галин, О.Черняхівський, Є.Черняхівський). Наукова та видавнича діяльність Інституту наукової мови ВУАН. Розвиток наукових і науково-медичних закладів. Формування українських медичних наукових шкіл. Важкі умови діяльності в період голоду 1922 р. та голодомору 1932-1933 р.

Створення у Львові Українського (таємного) університету з медичним факультетом (1921–1925 рр.), діяльність М.Панчишина. Організація в Чехо-Словаччині Спілки українських лікарів (1922 р.), заснування часопису

„Український медичний вісник" (1923–1925 рр.), видання у Празі низки підручників для України.

Репресії тоталітарного режиму проти української національної медицини.

Деукраїнізація. Припинення українізації (1933 р.) та адміністративне усунення української мови з наукових, навчальних і лікувально-профілактичних закладів УРСР. Засудження праць з української медичної термінології як шкідницьких і ворожих, заслання в концтабори працівників Інституту наукової мови ВУАН. розпуск Медичної секції. Розстріли українських вчених-медиків у 1937 р. Демографічні наслідки голодомору та репресій.

Розвиток української радянської медицини. складний і суперечливий характер, об'єктивна оцінка досягнень. Психопатологія і політика.

Медицина в незалежній Україні. Удосконалення медичної освіти. Досягнення наукових шкіл П.Костюка, М.Амосова, Л.Малої та ін. Всесвітнє визнання досягнень таких наукових центрів, як Інститут клінічної та експериментальної хірургії, Інститут серцевосудинної хірургії, Одеський

інститут очних хвороб і тканинної терапії, Інститут геронтології. Медицина і наслідки Чорнобильської катастрофи. Створення Академії медичних наук (О.Возіанов).

Заснування Всеукраїнського лікарського товариства (Л.Пиріг). Проблеми біоетики та християнської етики в медицині. Перший національний конгрес з біоетики, (вересень, 2001 р.). Конференція „Медицина і українська культура" (1993 р.). Шляхи реформування медицини, нове законодавство: "Основи законодавства України про охорону здоров'я" (1992 р.), „Про санітарно- епідеміологічне благополуччя населення України" (1994 р.). Основні шляхи реформування громадської медицини в ринкових умовах. розвиток фармації.

Основні напрямки і здобутки розвитку експериментальної, клінічної, профілактичної медицини і організації охорони здоров'я на Україні в XX ст. Головні тенденції розвитку основних клінічних дисциплін: хірургії, терапії, акушерства і гінекології, педіатрії, неврології, психіатрії, геронтології. Успіхи мікробіологів, епідеміологів, вірусологів, гігієністів. Розвиток кріомедицини, космічної медицини.

Офтальмологія. Формування Філатовської школи офтальмологів. М. Левітський.

Хірургія. М. Волкович, Є.Черняхівський. Б. Андріївський. Г. Іваницький.

Фізіологія. Перший у світі запис електроенцефалограми (В. Правдич-Немінський, 1913 р.). Дослідження В. та О. Данилевських.

Електрофізіологія. В. Чаговець.

Анатомія. В. П.Воробйов (1876–1937 рр.) і його „ Атлас анатомії людини" (1938– 1942 рр.). М. С. Спіров (1892–1969) (дослідження лімфатичної системи, вивчення будови центральної нервової системи людини, питання тератології, методики викладання й історії анатомії). Р.Д.Синельников (1896–1981 рр.).

„Атлас анатомії людини". Патологічна анатомія П. Кучеренко (1882–1936 рр.); його праці „Патологічна анатомія" (1936 р.), „Інкреторні залози і злоякісні новотвори"(1937 р.), „Матеріали до питання про ендемічне воло на Україні" (1931 р.). Українська спілка патологів (1926 р.). Асоціація патологів України (1993 р.).

Мікробіологія. Д. К. Заболотний (1866–1929 рр.), М. Ф. Гамалія (1859–1949 рр.), В. Підвисоцький, М. П. Нещадименко (1869–1942 рр.) , Л.В. Громашевський (1887–1980 рр.).

Терапевтичні школи. Т. Г. Яновський (1860–1928) і його терапевтична школа. Основні праці „Про значення бактеріології в діагностиці і терапії внутрішніх захворювань" (1892 р.), „Діагностика захворювань нирок у зв'язку з їх патологією" (1927 р.), „Туберкульоз легень" (1923 р.), „Основні терапевтичні засоби при сечових каменях колись і тепер" (1928 р.), „Сифіліс нирок". В. М. Іванов (1892– 1962 рр.). Терапевтична школа М. Д. Стражеско (1876–1952 рр.).

Оториноларингологія. Формування української наукової школи. О.Пучківський– автор першого українського посібника з отоларингології.

О.С.Коломійченко (1898–1974 рр.).

Акушерство і гінекологія. О.Крупський. Г.Ф.Писемський (1862– 1937 рр.). Організація в Києві першої консультації для вагітних.

Дерматовенерологія. О.Тижненко.

Психоневрологія. М.Міщенко. Формування української неврологічної школи. Б.М.Маньківський (1883–1962 рр.).

Психіатрія. Розвиток дитячої психології і дитячої психопатології. І.О.Сікорський (1842 –1919 рр.). Заснування Лікарсько–педагогічного інституту для розумово відсталих дітей. Організація першого у світі Інституту дитячої психології (1912 р.). Патофізіологічний напрямок у психіатрії. В.П.Протопопов (1880–1957 рр.). Біохімічний напрямок в психіатрії. О.І.Ющенко (1869–1936 рр.) і його праця "Суть душевних хвороб та біолого–хімічні дослідження" (1912 р.).

Гігієна. О.В.Корчак–Чепурківський (1857–1947 рр.). С.М.Ігумнов (1864– 1942 рр.). „Нариси розвитку земської медицини в губерніях, які ввійшли до складу УРСР, Бессарабії та Криму” (1940 р.).

Розвиток українських теоретичних наукових шкіл: гігієністів (В.Удовенко, В.Підгаєцький), гістологів (О.Леонтович, О.Черняхівський), анатомів (О.Івакін), патанатомів (П.Кучеренко), патофізіологів (М.Вашетко), мікробіологів (Д.Заболотній, О.Кронтовський, М.Нещадименко), фізіологів і біохіміків (В.Радзимовська). Досягнення українських вчених в галузі переливання крові (Н.Крамаренко, В.Шамов), вакцинації проти туберкульозу, тканинної терапії. перша в світі пересадка нирки в Україні, Ю.Вороний.

Фармація. Націоналізація аптечної справи в 1920 р. Розвиток аптечної мережі в довоєнний період. Фармацевтична освіта в довоєнний період. Наслідки війни. Розвиток фармації в післявоєнний період. Досягнення українських фармакологів і фармацевтів. І.Гунський, В.Западнюк, В.Черних, І.Чекман, Ф.Тринус.

Громадська медицина. О.В.Корчак–Чепурківський, Б.Матюшенко, Д.Орина. Боротьба з епідеміями. Організаційні принципи радянської системи охорони здоров’я. Лікувально-профілактична допомога. Охорона материнства і дитинства. Організація санітарної служби в країні. Голод в Україні та його соціально-медичні наслідки.

Громадська медицина на західноукраїнських землях до початку Другої світової війни. Охорона здоров’я під час війни. Санітарні наслідки війни для України. Основні напрямки охорони здоров’я в післявоєнний період. Дослідження українських вчених стосовно соціальних закономірностей здоров’я і охорони здоров’я.

Розвиток мережі медичних, вищих та середніх навчальних закладів, підготовка медичних кадрів.

Навчальна практика

Тема 8. Розвиток медицини та медичної науки в незалежній Україні.

Основні напрями розвитку вітчизняної медичної науки в XX і на початку

XXI ст. Сучасні системи та програми підготовки медичних сестер.

Реформування медицини та медичної освіти освіти і перспективи вищої медсестринської освіти в Україні.

Самостійна робота

- Основні напрямки розвитку охорони здоров'я населення і медичної науки в XX столітті.

Лекція

Тема 9. Видатні вчені та їх внесок у розвиток медицини.

Науково-технічні досягнення (автоматизація й роботизація в різних сферах діяльності, освоєння космосу й глибин океану, електрифікація, розвиток ядерної енергетики, поява телебачення, кіно, широке впровадження інноваційних інформаційних технологій (Інтернет), розвиток засобів зв'язку (супутникова, мобільна, телефонна, оптична), підвищена мобільність людини, здатність переміщатися фізично й віртуально, поява портативних носіїв інформації, штучного інтелекту, лазерні, напівпровідникові, світодіодні технології, створення електронної, процесорної й мікропроцесорної техніки, інші досягнення). Досягнення в області біології й медицини (відкриття структури ДНК і генетичного коду, генна інженерія, відкриття антибіотиків клонування органів і живих істот, трансплантація тканин і органів, створення високотехнологічної діагностичної апаратури, створення штучних тканин, органів, суглобів, космічна медицина, кріомедицина, телемедицина, перемога над епідеміями більшості смертоносних інфекцій, застосування інноваційних технологій у хірургії (видалення частини й усього органа, зшивання судин і нервів, застосування лазера, косметичні операції й ін.), інші досягнення).

Міжнародне співробітництво в області медицини й охорони здоров'я (Всесвітня організація охорони здоров’я, Міжнародна організація Червоного Хреста та Червоного Півмісяця та ін.). Нобелівські лауреати XX століття в області медицини й фізіології.

Мораторій на проведення генно-інженерних експериментів. Асиломарська наукова конференція (лютий, 1975 р.). Основні принципи проведення генно- інженерних досліджень.

Технологія секвентування ДНК (група В.Гілберта, і А.Максам в Гарварді, група Ф.Сенджера в Кембриджі). Міжнародний проект „Геном людини” – визначення молекулярної структури людського геному. (початок -1980-ті, керівник проекту Дж. Уотсон, завершення 10 січня 2000 р., червень 2000 р.) і діяльність International Human Genome Sequencing Consortium, TIGR (The Institute of Genomic Research) і Celera. Програма

„Етичні, юридичні і соціальні наслідки проекту „Геном людини” ELSI (Ethical, Legal, and Socail Issues) в рамках Проекту „Геном людини”. Міжнародна організація HUGO (Human Genom Organization).

Глобальна біоетика. В.Р.Поттер. „Біоетика: міст в майбутнє”. Генетика (Генетична етика, genetnhics), Генетизація культури. Ліберальна неоєвгеніка. „Нова біополітика” Євросоюзу.

Навчальна практика

Тема 9. Розвиток медицини та медичної науки в Україні. Історія розвитку Житомирського медичного інституту.

Розвиток медицини на українських землях: медична освіта, медичне обслуговування населення. Земська медицина (О.Т.Богаєвський, Б.С.Козловський, Л.І.Маліновський, С.Г.Ковнер). Розвиток морфологічних наук, клінічних дисциплін. Організація медичної допомоги населенню. Розвиток хірургічної науки, хірургічна допомога населенню. Охорона материнства і дитинства. Розвиток гігієнічних наук. Основні напрями розвитку вітчизняної медичної науки в XX ст.

Самостійна робота

- Тема «Пироговські з’їзди та їх роль в розвитку медицини»»

Лекція

Тема10. **Історія встановлення та розвитку Житомирського медичного інституту.**

Навчальна практика

Тема 10. Історія встановлення та розвитку Житомирського медичного інституту.

3. Форма поточного та підсумкового контролю

1. Усне опитування.
2. Тестовий контроль.
3. Програмований контроль.
4. Підсумковий модульний контроль.

4. Рекомендовані джерела інформації

Базові:

1.Ступак, Ф. Я. Історія медицини: підручник / Ф. Я. Ступак. - 2-ге вид., випр. і доп. - К. : "Книга-плюс", 2016. - 176 с.

2.Верхратський, С. А. Історія медицини: учебник / С. А. Верхратський. - К. : "Здоров'я", 2011. - 352 с.

3.Горай О.В. Історія медицини: навч. посіб. для самостійної роботи студентів не гуманітарних спеціальностей – Житомир, 2020 р. – 131 с.

Допоміжні:

1. Верхратський С.А., Заблудовський П.Ю. Історія медицини. — К.: Вища шк., 2001. — 431 с.
2. Конопелько Г.Г., Голяченко А.О. Історія медицини та фармації України. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. — 96 с.
3. “ЛЕМОН” — проект навчальних матеріалів по сестринській справі, 2007.
4. Шегедин М.Б. Медсестринство у світі. — Львів: Край, 1999. — 120 с.
5. Шегедин М.Б., Мудрик Н.О. Історія медицини та медсестринства. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. — 328 с.
6. Голяченко О.М. Лікарі Тернопільщини. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2006.
7. Голяченко О.М. Лікарі Вінниччини. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2006.
8. Інтернет сайти: referatu.com.ua, medbook.lviv.ua, doktor.ru, medcollege.te.ua